

Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYH) 2016 - I. Çeyrek (Ocak, Şubat, Mart) Değerlendirmesi

ERDAL TANAS KARAGÖL

- 2016 yılı ilk çeyrekte gerçekleşen ekonomik büyümenin kaynağı nedir?
- Gerçekleşen ekonomik büyümede Türkiye'nin dünya sıralamasındaki yeri nedir?
- 2016 yılı için hedeflenen ekonomik büyüme rakamı nasıl etkilenir?

GİRİŞ

2016 yılı birinci çeyreği, hem bölgesel ve yerel jeopolitik risklerin hem de küresel ekonomik gelişmelerin Türkiye açısından belirleyici rol oynadığı bir dönem oldu. 2016 yılı ilk çeyreğinde, Aralık 2015 tarihinde son 11 yılın en düşük seviyesine gerileyen petrol fiyatlarında yaşanan iyileşme ve FED'in faiz oranlarını kademeli olarak artırma beklentisinin zayıflaması önemli gelişmeler arasında yer aldı.

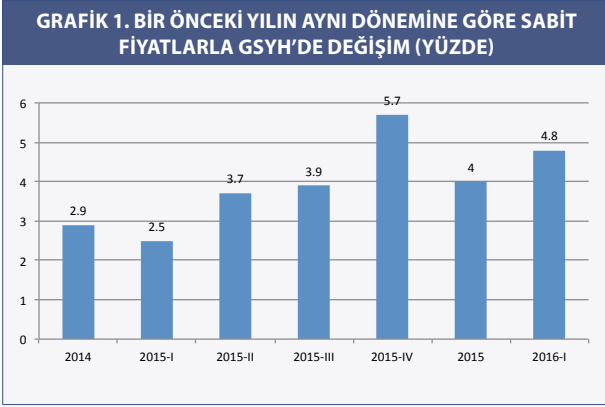
Faiz artırım beklentisi ile gelişmekte olan ülkelere yabancı sermaye akışının yavaşlama beklentisi, bu ülkelerin ekonomik büyüme oranlarında zayıflamaya neden olmuştur. OECD ve IMF'nin 2016 yılına yönelik büyüme tahminlerini düşürmesi ve Çin'in 1990'lardan bu yana en düşük büyüme performansını göstermesi de küresel ekonomik ve finansal risklerin artış eğilimi göstermesine yol açmıştır. ABD'de FED'in faiz artırma olasılığı ve İngiltere'nin AB'den ayrılma süreci de (Brexit) sterlin yoluyla küresel büyüme tahminlerini aşağı yönlü etkilemiştir.

2016 yılı ilk çeyreğine Türkiye açısından bakıldığında, siyasi-jeopolitik sorunlar nedeniyle dış ticaret performansının yavaşladığı gözlenmiştir. AB bölgesinde yaşanan toparlanma ile birlikte Avrupa pazarına ihracat artmış, bunun yanı sıra Kuzey Afrika bölgesinde de ihracat olumlu bir görünüm sergilemiştir. Bu ihracat artışlarının yanında Rusya ve Irak pazarlarına yapılan ihracatta ise düşüş yaşanmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYH) oranı 2016 yılı birinci çeyrekte bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 4,8 büyümüştür (Grafik 1). Böylece 2016 yılı birinci çeyrek GSYH cari fiyatlarla 169 milyar 478 milyon dolara ve sabit fiyatlar ile 31 milyar 679 milyon liraya ulaşmıştır. 2016 yılı birinci çeyreğindeki pozitif büyüme ile birlikte Türkiye ekonomisi, 2009 yılı son çeyreğinden itibaren 26 çeyreklik dönem boyunca aralıksız pozitif büyümesini sürdürmüştür.

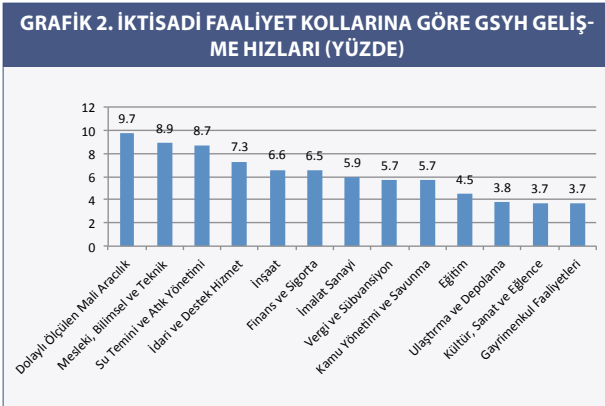
Erdal TANAS KARAGÖL

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, İktisat Bölümü'nden 1992 yılında derece ile mezun oldu. Yüksek lisansını Connecticut Üniversitesi'nde tamamladı. Doktorasını ise 2002 yılında İngiltere'de York Üniversitesi'nde "Dış Borçlar Ve Ekonomik Büyüme İlişkisi ve Dış Borç Öteleme Riski" konusu üzerinde tamamladı. Ekonomik büyüme, savunma ekonomisi, dış borçlar, borç krizleri, IMF stand-by anlaşmaları, enerji ekonomisi, kamu harcamaları, sosyal yardımlar ve yoksulluk konularında yayınlanmış yayınları bulunmaktadır. Halen, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat Bölümü'nde profesör olarak çalışmaktadır.

Kaynak: TÜİK

2016 yılı birinci çeyreğinde, iktisadi faaliyet kollarına göre GSYH gelişme hızları incelendiğinde, en yüksek büyüme oranı yüzde 9,7 ile dolaylı ölçülen mali aracılık hizmetlerinde gerçekleşmiştir. İkinci en yüksek oran yüzde 8,9 ile mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler sektöründe meydana gelmiştir. İmalat sanayi sektörünün gelişim hızı birinci çeyrekte yüzde 5,9 olarak kaydedilmiştir (Grafik 2).

Kaynak: TÜİK

Diğer yandan, 2016 yılı birinci çeyreğinde takvim etkisinden arındırılmış imalat sanayi endeksi bir önceki yılın aynı ayına göre Ocak ayında yüzde 5,6, Şubat ayında yüzde 6,2 ve Mart ayında yüzde 3,4 artmıştır. Bu artış hızıyla birlikte 2016 yılı birinci çeyrekte imalat sanayi bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 5,1 oranında artış göstermiştir. İmalat sanayiinde yaşanan bu artışın 2016 yılı birinci çeyrek büyümesine yansıtıldığı görülmektedir.

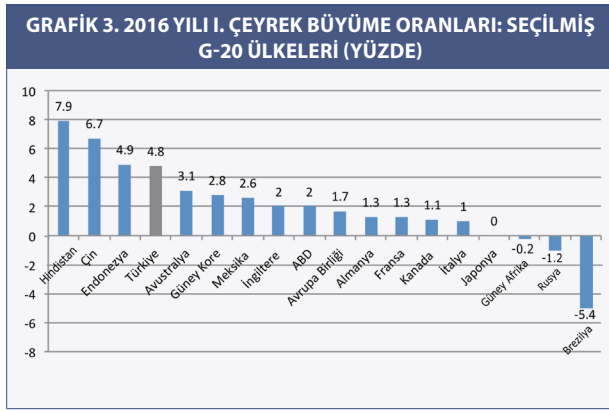
ÜLKELER VE EKONOMİK BÜYÜME

2015 yılında öncelikli petrol olmak üzere emtia fiyatlarının düşük seyretmesi, Çin başta olmak üzere küresel ekonominin büyüme trendinde yaşanan ivme kaybı küresel piyasalar açısından belirsizlikler doğurmuştur. ABD ekonomisinde açıklanan öncü göstergeler FED'in faiz artırımı ihtimalini zayıflatırken, Çin'in finansal piyasalarındaki belirsizliklerin artması ile birlikte 1990'lardan bu yana yüzde 6,7 ile en düşük büyüme oranını gerçekleştirmesi küresel ve finansal piyasaları olumsuz etkilemiştir. Bunun yanında IMF ve OECD'nin büyüme beklentilerini düşürmesi, Rusya ve Brezilya ekonomilerinin küçülmeye devam etmesi küresel ekonominin olumsuz seyrine etki eden diğer gelişmeler arasında gelmektedir.

Siyasi ve ekonomik krizlerle boğuşan Brezilya'nın 2016 yılı ilk çeyreğinde yüzde 5,4 oranında küçülmesi ve Rusya'nın Suriye krizine doğrudan müdahil olması ve düşük seyreden petrol fiyatları nedeniyle yüzde 1,2 oranında daralmasına karşın, Hindistan ve Çin'in yüksek büyüme performansları sergilemesi BRICS ülkelerinin (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika) geleceği açısından da bir değerlendirme noktası olarak görülmektedir. Özellikle Çin açısından bakıldığında, dünya ticaretinin talep yönlü daralmasının etkisiyle büyüme oranlarının gerilemesi sonucunda, Çin'in yeni atılımlar yapması beklenmektedir. Yapmış olduğu finansal düzenlemeler ve yeni İpek Yolu hamlesi bu adımlar arasında gelmektedir. Bu bağlamda Çin kurmuş olduğu ticari ilişkiler aracılığıyla yuan temelli bir küresel ekonomi ve finansal sistem inşa etmek istemektedir.

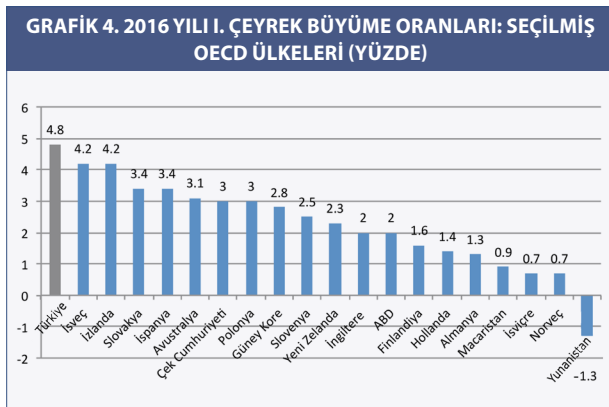
Küresel büyüme beklentilerine etki eden Avrupa ülkelerine bakıldığında İngiltere'nin AB'den ayrılma süreci (Brexit) önemli gündem maddeleri arasında yer almaktadır. İngiltere'nin AB'den ayrılması halinde, sterlinin küresel piyasalarda değer kaybetmesi ihtimali ve bu yolla küresel ekonominin de küçülme yönünde etkilenmesi beklenmektedir. Ayrıca Ortadoğu'da yaşanan krizler ve küresel etkiler nedeniyle oldukça düşük bir seyir izleyen petrol fiyatlarının, Ocak 2016 tarihinden itibaren artış eğilimine girdiğini de söylemek mümkündür.

G20 ülkelerinin büyüme performanslarına bakıldığında birinci çeyrekte en yüksek büyüme oranını yüzde 7,9 ile Hindistan'ın gerçekleştirdiği görülmektedir. Ekonomik büyümesi son yılların en düşük seviyesine gerileyen Çin ise yüzde 6,7 büyüme ile Hindistan'ı takip etmiştir. Yüzde 4,9 büyüme oranı ile Endonezya G20 ülkeleri içerisinde üçüncü sırada gelmiştir. Türkiye ise beklentileri aşan yüzde 4,8 ekonomik büyüme oranı ile G20 ülkeleri içinde en hızlı büyüyen dördüncü ülke olmuştur (Grafik 3).

Kaynak: Tradingeconomics

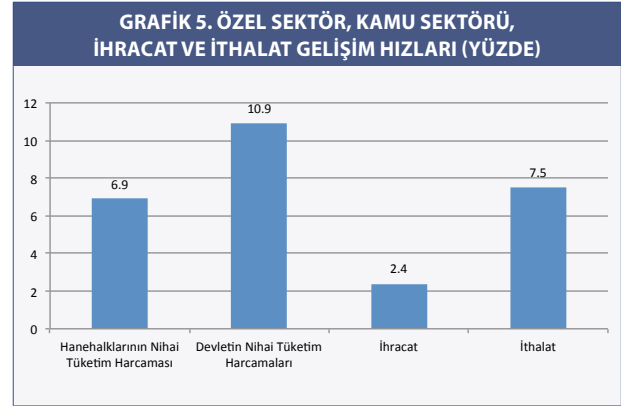
Diğer yandan, 34 üyeli OECD ülkeleri içinde birinci çeyrekte en yüksek büyüme oranına sahip olan ülke yüzde 4,8 ile Türkiye olmuştur. Türkiye'yi yüzde 4,2 büyüme oranı ile İsveç ve İzlanda takip etmiştir. OECD ülkeleri içerisinde en hızlı büyüyen üçüncü ülke sıralamasını ise yüzde 3,4 büyüme ile Slovakya ve İspanya almıştır (Grafik 4).

Kaynak: Tradingeconomics

HANEHALKI NİHAİ TÜKETİM HARCAMALARI ARTTI

2016 yılı ilk çeyrek mal ve hizmet ihracat oranı yüzde 2,4 oranında artmıştır. İç taleple ilgili en önemli göstergelerden biri olan hanehalkı nihai tüketim harcamaları bir önceki yıla göre yüzde 6,9 ve devletin nihai tüketim harcamaları da yüzde 10,9 oranında artış göstermiştir. İthalat oranında yaşanan artış yüzde 7,5 olarak gerçekleşmiş ve dolayısıyla 2016 yılı ilk çeyrek ekonomik büyümesine iç talebin katkısı etkili olmuştur (Grafik 5). Ekonomiye olan güven ve asgari ücretlerde yaşanan artışın ekonomiye olumlu yansımalarının iç talepte yaşanan canlanmada etkili olduğu görülmektedir.

Kaynak: TÜİK

Türkiye'nin ülke gruplarına göre yapılan toplam ihracat oranı yüzde 6,2 azalarak 34 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. 2016 yılı ilk çeyreğinde ithalat ise yüzde 10,6 azalarak 46 milyar dolar seviyesine gerilemiştir. Diğer yandan ithalatın ihracattan daha yüksek bir hızla düşüş yaşaması neticesinde 2016 yılı ilk çeyreğinde ihracatın ithalatı karşılama oranı bir önceki yılın aynı dönemine göre artarak yüzde 66,9'dan yüzde 72,1'e yükselmiştir.

Aralık 2015'te 1,06 civarında seyreden euro/dolar paritesinin 2016 birinci çeyrek sonunda 1,12 seviyesine yükselmesinin de katkısıyla Türkiye'nin en büyük ticari pazarı olan AB'ye olan ihracatı 2016 yılı birinci çeyrekte bir önceki yıla kıyasla yüzde 6,3 artış göstererek 16 milyar dolara yükselmiştir. Bunun yanı

sıra Kuzey Afrika ülkelerine ihracat yüzde 5,7 artışla olumlu bir katkı sunmuştur. Bu olumlu katkılara rağmen yaşanan uçak krizi nedeniyle, önceki dönemlerde önemli ihracat noktalarından olan Rusya pazarında sert bir düşüş gözlenmiştir. 2015 yılı birinci çeyreğinde 939 milyon dolar seviyesinde olan Rusya'ya ihracat, 2016 yılı birinci çeyreğinde 364,4 milyon dolar seviyesine gerilemiştir. Ayrıca Irak pazarındaki daralma da Türkiye'nin ihracatını olumsuz etkileyen bir diğer noktadır. 2015 yılı birinci çeyreğinde Irak'a 2,3 milyar dolar ihracat gerçekleştiren Türkiye'nin bu ülkeye yaptığı ihracat 2016 yılı birinci çeyreğinde 1,8 milyar dolar seviyesinde kalmıştır. Avrupa ve Kuzey Afrika pazarlarındaki artışa rağmen, Ortadoğu'da yaşanan siyasi kriz sonucunda ikili ilişkilerin gerilmesi

ve ekonomik yaptırımlar nedeniyle Rusya pazarında yaşanan kan kaybı Türkiye'nin ihracat performansını olumsuz etkilemiştir (Tablo 1).

SONUÇ VE ÖNERİLER

2016 yılı birinci çeyrek küresel ekonomi görünümünde gelişmekte olan ülke ekonomilerinin büyüme performanslarında öngörülen ivme kaybı, IMF ve OECD raporlarındaki büyüme revizyonlarında düşüş yaşanmasına neden olmuştur. FED'in faiz artırma ihtimali dolayısı ile gelişmekte olan ülkelerde sermaye girişlerine yönelik beklentilerin zayıf bir tablo çizmesi ve İngiltere'nin AB'den çıkmaya yönelik referandum beklentileri küresel ekonomiyi etkileyen diğer faktörler olmuştur.

TABLO 1. ÜLKE GRUPLARINA GÖRE İHRACAT

Ülke Grupları	2015	2016	Değişim		
	(Ocak-Mart)	(Ocak-Mart)			
	Değer		Değer		
	(bin dolar)	(yüzde)	(bin dolar)	(yüzde)	(yüzde)
Genel Toplam	37.054.860	100	34.743.985	100	-6,2
A- AVRUPA BİRLİĞİ (AB-28)	15.769.529	42,6	16.762.689	48,2	6,3
B- TÜRKİYE SERBEST BÖLGELERİ	474.127	1,3	443.045	1,3	-6,6
C- DİĞER ÜLKELER	20.811.204	56,2	17.538.251	50,5	-15,7
1- Diğer Avrupa Ülkeleri	4.644.896	12,5	3.203.582	9,2	-31
2- Afrika Ülkeleri	2.888.537	7,8	2.934.047	8,4	1,6
Kuzey Afrika Ülkeleri	1.972.342	5,3	1.997.538	5,7	1,3
Diğer Afrika Ülkeleri	916.195	2,5	936.509	2,7	2,2
3- Amerika Ülkeleri	2.312.770	6,2	2.088.614	6	-9,7
Kuzey Amerika Ülkeleri	1.755.687	4,7	1.635.905	4,7	-6,8
Orta Amerika ve Karayip Ülkeleri	186.449	0,5	182.186	0,5	-2,3
Güney Amerika Ülkeleri	370.635	1	270.523	0,8	-27
4- Asya Ülkeleri	10.766.245	29,1	9.017.133	26	-16,2
Yakın ve Ortadoğu Ülkeleri	8.267.834	22,3	6.865.709	19,8	-17
Diğer Asya Ülkeleri	2.498.411	6,7	2.151.424	6,2	-13,9
5- Avustralya ve Yeni Zelanda	182.181	0,5	265.327	0,9	45,6
6- Diğer Ülkeler	16.575	0	29.547	0,1	78,3
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı		66,9		72,1	

Kaynak: TÜİK

İç ve dış piyasalarda yaşanan siyasi ve ekonomik gelişmelere rağmen Türkiye ekonomisi 2016 yılının ilk çeyreğinde beklentilerin üzerinde bir ekonomik büyüme gerçekleştirmiştir. Türkiye ekonomisi, iç piyasada yaşananlara rağmen beklentileri aşan yüzde 4,8 oranında büyüme oranı ile 26 çeyreklik dönem boyunca kesintisiz büyüme performansını devam ettirmiştir. 2015 yılında ağırlıklı olarak iç talebin katkısı ile yüzde 4 oranında büyüme gerçekleşen Türkiye ekonomisinde, 2016 yılında Merkez Bankasının faiz indiriminde atacağı adımların belirleyici bir rol oynayacağı öngörülmektedir. 24 Mart tarihinde yapılan toplantıda faiz koridorunun üst bandının indirilmesi, bundan sonraki süreçlerde de Merkez Bankasından faizin indirilmesine yönelik beklentiyi güçlendirmiştir. Bu durum Ağustos 2015 tarihinden itibaren dile getirilen para politikasının sadeleştirilmesi yönünde atılması beklenen adımlar adına bir başlangıç oluşturmuştur.

Ortadoğu'da savaş ortamının devam etmesi ve en büyük pazar olan Irak'a yapılan ihracat düşüşünün sürmesi Türkiye'nin ihracat rakamlarını olumsuz etkilemiştir. Irak'ın yanında ihracata etki eden bir diğer ülke olan Rusya pazarında yaşanan olumsuz gelişmelerin de varlığını bir süre daha devam ettireceği beklenmektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin

hedeflenen ekonomik büyüme oranlarına ulaşabilmesi adına ülkenin ihracat performansını artıracak pazar arayışlarına girmesi gerekmektedir. Avrupa pazarında yaşanan toparlanmanın yanında turizm sektöründe Rusya yerine yeni pazarlardan biri olan İran Türkiye'nin büyüme performansını artıracak alanlar arasında görülmektedir.

Diğer yandan turizm gelirlerinde yaşanan olumsuz gelişmelere rağmen cari açığın petrol fiyatlarının etkisi ile ithalattaki daralmadan kaynaklı düşüşü 2015 yılında olduğu gibi devam etmektedir. Bu bağlamda cari açığın 2016-2018 yıllarını kapsayan Orta Vadeli Program'ın 2016 yılı için hedeflediği yüzde 3,9 oranı hedefine yaklaşıldığı görülmektedir.

2016-2018 Orta Vadeli Program'da ekonomik büyümede hedeflenen yüzde 4,5 oranına ulaşılmasında ihracatın artırılması gerekmektedir. Bunun yanında açıklanan yapısal reformların hayata geçirilmesi de büyük önem arz etmektedir. Sergilenen ekonomik büyüme oranlarının hayata geçirilecek yapısal reformlar ile birlikte sürdürülebilir bir yapıya kavuşması sağlanmalıdır. Bu bağlamda politika yapıcıların Türkiye ekonomisinin sorunlu alanlarını oluşturduğu tasarruf, katma değerli üretim ve AR-GE konularına odaklanması gerekmektedir.